

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ГЛАВИ УРЯДУ В КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Терещук М. М.,

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У статті здійснено комплексний порівняльно-правовий аналіз конституційно-правового статусу глави уряду в країнах Східної Європи. Досліджено особливості формування інституту прем'єр-міністра в умовах трансформаційних процесів, визначено його місце в системі органів державної влади, а також проаналізовано повноваження, порядок призначення та механізми відповідальності. Обґрунтовано, що статус глави уряду залежить від форми правління, рівня демократизації політичної системи та співвідношення повноважень між гілками влади.

Ключові слова: глава уряду, прем'єр-міністр, конституційно-правовий статус, Східна Європа, виконавча влада, форма правління.

Сучасні процеси державотворення в країнах Східної Європи супроводжуються глибокими трансформаціями інститутів публічної влади, що зумовлює необхідність переосмислення ролі та місця глави уряду в системі органів державної влади. Особливого значення це набуває в умовах європейської інтеграції та адаптації національних правових систем до стандартів демократичного врядування. Інститут прем'єр-міністра виступає центральною ланкою виконавчої влади, забезпечуючи не лише реалізацію державної політики, але й стабільність функціонування всього державного механізму [1, с. 214].

Історично становлення конституційно-правового статусу глави уряду в країнах Східної Європи відбувалося під впливом як континентально-європейської правової традиції, так і постсоціалістичних трансформацій. Після розпаду соціалістичної системи більшість держав регіону здійснили перехід до

демократичних форм правління, що передбачало переосмислення ролі виконавчої влади та її керівника. У результаті було сформовано різні моделі організації виконавчої влади, що безпосередньо вплинуло на правовий статус прем'єр-міністра.

У країнах із парламентською формою правління, таких як Польща, Чехія, Словаччина та Угорщина, глава уряду є фактичним центром виконавчої влади. Конституційні положення цих держав закріплюють провідну роль прем'єр-міністра у формуванні уряду, визначенні напрямів державної політики та координації діяльності міністерств [2; 3; 4]. Президент у таких системах виконує здебільшого представницькі функції, що забезпечує концентрацію виконавчої влади в руках уряду. Це сприяє ефективності державного управління, але водночас підвищує значення парламентського контролю.

У змішаних (напівпрезидентських) системах, зокрема в Україні та Румунії, конституційно-правовий статус глави уряду є більш складним і характеризується дуалізмом виконавчої влади. Президент наділений значними повноваженнями у сфері виконавчої влади, що впливає на баланс владних повноважень та може призводити до інституційних конфліктів [6]. У таких умовах прем'єр-міністр змушений діяти в межах складної системи стримувань і противаг, що визначає специфіку його правового статусу.

Особливу увагу слід приділити процедурі призначення глави уряду, яка є одним із ключових елементів його конституційно-правового статусу. У більшості країн Східної Європи ця процедура передбачає взаємодію президента та парламенту, що забезпечує легітимність уряду та його політичну підтримку. Як правило, президент висуває кандидатуру прем'єр-міністра, а парламент її затверджує, що відображає принцип поділу влади та взаємного контролю [2].

Не менш важливим є питання повноважень глави уряду. До них належать формування складу уряду, визначення основних напрямів державної політики, координація діяльності органів виконавчої влади, а також представництво держави у міжнародних відносинах [1, с. 219]. Водночас обсяг цих

повноважень значною мірою залежить від політичної практики та рівня розвитку демократичних інститутів.

У сучасних умовах важливу роль відіграє також взаємодія глави уряду з парламентом. У більшості країн Східної Європи уряд несе політичну відповідальність перед парламентом, що реалізується через механізм вотуму недовіри. Це є важливим інструментом забезпечення підзвітності виконавчої влади та гарантією дотримання принципів демократії [5, с. 132]. Водночас ефективність цього механізму залежить від рівня політичної культури та стабільності парламентської більшості.

Крім того, варто відзначити, що в окремих країнах регіону спостерігається тенденція до посилення ролі глави уряду, що зумовлено необхідністю оперативного реагування на сучасні виклики, зокрема економічні кризи, безпекові загрози та глобалізаційні процеси. Це призводить до певної концентрації виконавчої влади, що, однак, повинно супроводжуватися ефективними механізмами контролю.

Таким чином, конституційно-правовий статус глави уряду в країнах Східної Європи є складним і багатовимірним явищем, що формується під впливом історичних, політичних та правових чинників. Його зміст визначається насамперед формою правління, співвідношенням повноважень між органами державної влади та рівнем демократичного розвитку суспільства. У перспективі подальші дослідження мають бути спрямовані на аналіз практичної реалізації повноважень глави уряду та їх впливу на ефективність державного управління.

Список використаних джерел

1. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навчальний посібник. Львів: Край, 2007. 412 с.

2. Конституція Республіки Польща від 2 квітня 1997 р. URL: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>

3. Конституція Чеської Республіки від 16 грудня 1992 р. URL: <https://www.psp.cz/en/docs/laws/constitution.html>

4. Основний Закон Угорщини від 25 квітня 2011 р. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv>

5. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 464 с.

6. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

УДК 342.9:343.3

ПРИХОВАНІ ЗМІНИ У РЕФОРМУВАННІ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Макарчук В.В.

*д.ю.н., доцент, доцент кафедри конституційного права та
теоретико-правових дисциплін*

Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна

Анотація. У тезах досліджується проблематика «прихованого» реформування Бюро економічної безпеки України під час дії воєнного стану. Проаналізовано законодавчі ініціативи щодо розширення його повноважень у сфері електронних комунікацій та визначено основні правові ризики таких змін в контексті забезпечення національної безпеки.

Ключові слова: Бюро економічної безпеки, економічна безпека, законопроект, прихована реформа, правовий статус, правоохоронні органи.

Реформування правоохоронної системи України, зокрема в контексті забезпечення національної безпеки, є важливою складовою євроінтеграційних процесів. Бюро економічної безпеки України (Далі - БЕБ) було створено як єдиний правоохоронний орган для боротьби з економічними злочинами. Водночас сучасні тенденції до включення суттєвих змін до профільного законодавства ускладнює їх публічне обговорення та правову оцінку.